

Ribarstvo na našem Južnom Primorju

Josip Basioli, Zadar

1. DUBROVNIK

Pod gornjim naslovom donosit ćemo u idućim brojevima interesantne podatke o razvoju ribarstva na našem južnom primorju, tako da će se u svakom broju opisati jedan važniji ribarski centar iz prošlosti.

Još kao malo ribarsko naselje Dubrovnik je živio od ribolova i trgovine. Njegov položaj na otvorenoj pučini pružao je za to sve uvjete. Neko vrijeme u početku ribolov se je jačao paralelno s pomorskom trgovinom. Kasnije se je trgovačka mornarica razvijala bržim tempom a ribolov je ostajao na istoj razini.

O vrlo ranom razvitku ribarstva na dubrovačkom području govore nam odredbe Statuta grada Dubrovnika iz 1272. godine. To su najstariji pravni propisi o našem dalmatinskom ribarstvu uopće. Tu nalazimo najstarije spominjanje načina lova male plave ribe uporabom svijetla, koje se je dobivalo od loženja vatre drvetom. Pod svijeću su se lovile skuše, lokarde i šnjuri. Iglice su se lovile posebnom mrežom, a prakticirao se je i lov iglica udicom na trstici. U unutarnjem dijelu Rijeke Dubrovačke bilo je uobičajeno sezonsko čuvanje lovišta i povremeno izlovljavanje kvalitetnih vrsta riba, pretežno lubina, komarča i cipala. Već tada su dubrovačke ribolovne ekipe odlazile na zapad na lastovska i korčulanska lovišta riba, a na jugoistok do lovišta Valone na albanskoj obali. To sve potvrđuje da je ribarstvo u starom Dubrovniku imalo vrlo rano visoko razvijenu ribolovnu tehniku.

Najveći dio Statuta koji govori o ribarstvu odnosi se na podavanja s kojima su bili opterećeni ribari. Od svih važnijih vrsta ribolova ribari su bili dužni davati gradskom knezu dio lovine koji je pripadao jednog ribara, a od manjih lovina izvjestan broj riba. Za uzvrat knez je koncem godine darivao ribare sa po pet velikih denara.

Od lovina s dalekih lovišta Lastova i Korčule ribari su bili dužni davati dubrovačkom nadbiskupu dio koji pripadao jednog ribara, a od manjih lovina izvjestan broj riba.

Kad se je knezu ili nadbiskupu prohtjelo dobrih riba, davali su zatvarati i čuvati unutarnji dio Rijeke Dubrovačke, i izlovljavati pred badnjak i posne dane. Ribari su išli zatvarati i izlovljavati Rijeku Dubrovačku samo na kneževu ili nadbiskupovu molbu, za koji posao su ih nagrađivali. I opat lokrumskog samostana mogao je osam dana pred blagdan sv. Benedikta unajmiti ribare da čuvaju i izlovljavaju Rijeku Dubrovačku. Gradski je vikar za svoj račun čuvao Rijeku o Novoj godini.

Dubrovačka crkva sv. Marije primila je po spomenutom Statutu iz XIII. stoljeća također podavanja od ribara. Od lovine iglica pripadao je crkvi dio kao svakog ribara, a od lovina lokardi i šnjura određeni broj riba, prema veličini lovine. Priljene ribe međusobno su dijelili upravitelj i protomagister crkve.

I najzad, pripadalo je i gradskog vikara od svih vrsta lovine polovica manje nego kneza. Napose vikar je imao privilegije u obliku primanja lovine od ribara koji su išli loviti u pravcu Stona. Kada se svim tim nametima prihoda desetina od prodane ribe, koju su morali ribari plaćati zakupniku gradske ribarnice, a posebno desetina koju su plaćali gradskoj upravi od riba ulovljenih na lovištima izvan lokal-

nih voda grada, može se misliti kako je morao biti bijedan život ribara u starom Dubrovniku uz tako mnogostruke te-rete.

Po uzoru na srednjovjekovne samostane i dubrovačka je vlastela vrlo često imala u prizemlju svojih palača bazene za uzgoj riba.

Od druge polovice XIV. stoljeća bila je na području Dubrovačke republike vrlo razgranata djelatnost vađenja koralja iz mora i trgovina s tim, u tadašnje doba, skupocjenim ukrasnim predmetom. Brojni su dubrovački plemići i pučani sklapali društva za lov koralja, ili davali u najam ribarima iz dubrovačkog primorja i okolnih otoka brodove s opremom za ulov ribe i vađenje koralja. Odmah od početka uz domaće lovce koralja susreću se i neki zadarski koraljari, koji vade koralj pod zakup Dubrovčana. U isto vrijeme javljaju se i lovci koralja iz južne Francuske, Marseillea i Montpeliera, koje privlači ovaj unosan posao i love u društvima s Dubrovčanima. Mnoga se je dubrovačka obitelj s tim poslom podigla. Opadanjem kopnene trgovine u XV. stoljeću i sve jačim razvitkom pomorstva, razgranala se je bila trgovina koralja s Italijom, Francuskom i zemljama Levanta. — Knjiga zakonskih propisa Dubrovačke republike iz XV. stoljeća »Liber viridis« sadrži neke dužnosti lovaca koralja za tadašnju dubrovačku knežiju Lastovo. — Sredinom XVIII. stoljeća koraljari su bili opskrbljeni s fermandom turskog sultana kako bi mogli slobodno odlaziti na lov koralja u vode Levanta, jer su lokalne vode bile prelovljene. U dokumentima dubrovačkog arhiva iz konca XVIII. stoljeća vidi se, da se je koraljarstvo još i tada održavalo. — U »Zapisima o Dalmaciji« iz zadarskog državnog arhiva jedan izvještaj iz 1804. godine veli, da je vađenje koralja u Jadranu tada bilo skoncentrirano samo u rukama Dubrovčana i Napolitanaca.

Glavni ribolov starih Dubrovčana od početka XV. stoljeća pa sve do naših dana bio je lov srdela. Od prvih početaka lova srdela do današnjeg dana nepromjenljivo su se održavale iste mreže: potegače za lov pod svijeću i stajalice »vojge«, zvane u dubrovačkoj republici »mrežice«. Vrlo je duga i teška povijest borbi ovih dvaju načina lova srdela, i na čitavoj našoj obali i na području Republike. Vojgari su često stavljeni izvan zakona. Nizale su se razne zabrane na pojedinim lovištima. Neko vrijeme su vojgari morali loviti pod kontrolom, donasati na uvid mreže i placati velike namete za vršenje ribolova.

Dubrovačka je republika više puta intervenirala u svrhu obrane prava svojih ribara. Dubrovački podanici Lastovljani mogli su slobodno loviti mrežama vojgama oko otočića Sušca. Kada je 1592. godine došlo do spora oko lovišta riba kraj tog otočića između lastovskih ribara, podanika Dubrovačke republike, i viških ribara podanika Mletačke republike u to vrijeme, Dubrovčani su tražili od mletačke vlade koja je tada držala otočić, da Lastovljani tu mogu slobodno loviti. — U 1637. godini su Dubrovčani zabranili korčulanskim ribarima da love ribe oko otoka Mljeta. Lako je moguće da su tada nastajali jači okršaji oko lovišta tog otoka, jer su Mlečani bili opremili ratne galije, koje su čuvale i pratile u ribolovu korčulanske ribare, tadašnje mletačke podanike.

Kakve pozitivne zakone o zaštiti ribarstva je donášala Dubrovačka republika vidi se iz propisa iz 1521. godine, koji je sadržavao zabranu lova male i nedorasle ribe u u-

valama Gruža, Rijeke Dubrovačke i Zatona. U tim uvalama bio je zabranjen lov s mrežama potegačama i s opranom (jankom) pod svijeću.

O loše razvijenom ribarstvu na području Dubrovačke republike sredinom XVIII. stoljeća govore dva dokumenta. Prvi rukopis molbe nekog Francuza iz 1762. godine, koji se nalazi u Državnom arhivu u Dubrovniku. Taj Francuz opisuje loše ribolovne prilike, nastale ne uslijed oskudice ribe — jer da se, navodno, u obalnim dubrovačkim vodama vidi u prolazu obilne riba — već zbog toga što nema dovoljno alata za ribolov. Dalje se u toj molbi govori o praznoj dubrovačkoj ribarnici i visokim cijenama ribe, pa molitelj predlaže da mu se dozvoli da izradi veliku mrežu zvanu »mandragon«, namijenjenu lovu tuna i polanada. Za uzvrat obavezuje se opskrbljavati dubrovačku ribarnicu po niskim cijenama. Nije poznato da li mu je dubrovačka vlada odobrila taj prijedlog.

Drugi izvještaj francuskog konzula La Maire potječe iz 1766. godine a objelodanio ga je S. Ljubić u Starinama JA, knj. 13. Ovaj Francuz također govori o obalama punim riba a praznoj dubrovačkoj ribarnici. Nekad je izvoz slanin srdela — veli se u izvještaju — dosizao i do 300.000 libara godišnje, a danas svega jednu četvrtinu od toga. Veli da ribari napuštaju posao, jer da su suviše ogorčeni budući da moraju kao najamni ribari loviti ribe za plemiće pod vrlo teškim uslovima.

U nekim konjunktornim godinama lova ribe u XVIII. stoljeću Dubrovačka je republika pobirala godišnje i do 120.000 fiorina carine na izvezene usoljene ribe.

Tu se vidi plod oscilacije lovina sredela u razdoblja u razdoblje, tako čestih na čitavoj našoj obali, a naročito na dubrovačkim lokalnim udaljenim lovištima, i u prošlosti i danas. Oduvijek je bilo više loših godina lova srdela nego dobrih. Kao obilne godine lova spominje se razdoblje od 1834. do 1844. godine. Te oscilacije su bile u prošlosti glavni uzrok slabljenja čitavog ribarstva u ovom kraju. To se ponavlja i u najnovije vrijeme. Iza vrlo bogatih lovina srdela u 1949. i 1950. godini uslijedio je niz vrlo loših godina, od kojih su dvije zadnje, 1955. i 1956. bile najcrnje.

Posebnim je odredbama Dubrovačka republika regulirala ljetni ribolov, i ostale vrste ribolova, na svim lovištima svojih knežija. Ribari iz Brsečina, Šipana, Lopuda, Koločepa i Rijeke Dubrovačke redali su se ždrijebom na glavna i sporedna lovišta uz cijelu obalu dubrovačkog primorja i po otocima. — Za lov tuna na stonskom i malostonskom području ribari su se na lovišta također redali ždrijebom.

I na lovce tuna bili su udareni veliki tereti u XVIII. stoljeću; ti ribari su bili dužni dati polovicu lovine Malom vijeću u Dubrovniku i stonskom knezu; izvjestan dio tuna dobivali su biskup i neke crkvene ustanove. Među ostalim i dubrovački je samonstan sv. Klare dobivao desetinu od stonskog tunolova. Kasnije je austrijska uprava bila umjerenija pa je pobirala trećinu od lovine tuna.

I uzgajivači kamenica u području Stona bili su pod kontrolom Republike. Uslijed samovolje pojedinih stonskih knezova u XVIII. stoljeću djelatnost uzgoja kamenica bila je vrlo oslabljena. U 1786. godini donijela je Dubrovačka republika neke propise u svrhu saniranja lošeg stanja u uzgoju kamenica.

Dekretom od 1805. godine Republika je bila podijelila Benediktincima iz samostana na Mljetskom jezeru isključivo pravo ribolova u jezeru.

Otrag 95 godina, u dubrovačkom okrugu, koji je sezao od Slanog do Molunta uključivši i Elafitske otoke, bilo je oko 50 ribara. Kasnije, oko 1886. godine, se je taj broj popeo na 170. Otada postepeno je i dalje nastajao uspon broja ribara — više povremenih nego stalnih — sve do 1939. godine, kada ih je bilo 593. Iza Oslobođenja broj se ribara na području današnje dubrovačke i gradske općine održava približno na istoj razini kao i pred rat. Međutim u samom gradu Dubrovniku ribarstvo je oslabilo već sredinom prošlog stoljeća. Danas postoje malobrojne ribarske ekipe, koje također iz godine u godinu sve više slabe.

Izvori literature:

Državni arhiv u Dubrovniku, Consilio Rogatorum, L. 142—145, a. 1709.—1714.

Državni arhiv u Zadru, spisi generalnih providura Dalmacije i Albanije, A. Mocenigo, 1637., L. I. c. 111, i spisi Dragomano Veneto f. CXV. c. 12.

V. Bogišić i K. Jireček, Liber statutorum civitatis Ragusii, Zagreb, 1904.

K. Jireček, Važnost Dubrovnika u trgovačkoj povijesti srednjeg vijeka, Dubrovnik 1915.

V. Fortunić, Crte o ribarstvu uopće a nadalje u području bivše dubrovačke republike, Dubrovnik 1930.

J. Tadić, Pisma i uputstva Dubrovačke republike, knj. I. Beograd 1915.

G. Novak, Dokumenti za povijest ribarstva, Sv. I. Zagreb 1952.

Z. Šundrica, O lovu i obradi koralja u Dubrovniku, Dubrovački vjesnik, br. 131. IV Dubrovnik 1953.

Odluka za obračunavanje doprinosa članova ribarskih zadruga

Savezni zavod za socijalno osiguranje u Beogradu donio je 31. VI. t. g. Odluku o paušalnim osnovima za obračunavanje doprinosa za socijalno osiguranje za članove ribarskih zadruga, koje se bave pomorskim ribarstvom i za radnike ribarskih privrednih organizacija. Međutim, propisi ove odluke primjenjivat će se od 1. siječnja 1958., sa kojim danom prestaje važiti ranija odluka o temeljima za plaćanje doprinosa za socijalno osiguranje ribarskih privrednih organizacija.

Kao osnov za obračunavanje doprinosa sa gore spomenute interesente uzimat će se bez obzira na iznos ostvarenih osobnih dohodaka slijedeći iznosi:

- 25.200 dinara — za visokokvalificirane ribare;
- 19.200 dinara — za kvalificirane ribare;
- 16.300 dinara — za polukvalificirane ribare
- 14.800 dinara — za nekvalificirane ribare.

Odlukom Izvršnog odbora Kotarskog zavoda za socijalno osiguranje, mogu se za pojedine zadruga i poduzeća

razmjerno povisiti ovi paušalni osnovi za 20% od gornjih osnova, ako su u pitanju zadruga odnosno poduzeća koja uslijed upotrebe savremenijih ribolovnih sredstava ostvaruju veći ulog ili veći osobni dohodak članova odnosno radnika. Recipročno tome mogu se ti osnovi i sniziti za 20%, ako su u pitanju zadruga ili poduzeća, koja uslijed slabije opremljenosti ribolovnim sredstvima ostvaruju manji ulog i manji osobni dohodak članova i radnika.

Shodno čl. 1. st. 2. Uredbe o provedbi zakona o zdravstvenom osiguranju radnika i službenika (Sl. list 55/54) smatrat će se, da je članovima ribarskih zadruga rad u zadrugi jedino ili glavno zanimanje, ako su u prethodnom polugodištu radili prosječno najmanje 208 sati mjesečno.

Najzad, zadruga koje se bave pomorskim ribarstvom, kao i privredne organizacije Pomorsko-riječkog i jezerskog ribarstva, dužne su nadležnom Kotarskom zavodu za socijalno osiguranje podnijeti u ovjerenom prijepisu rješenje o svom osnivanju odnosno registraciji.